

A képernyőn láttuk

A sas meg a sasfiók

Az évek múlásával egyre nenezebb lesz újat, eredetit adni történelmünk három csodálatos tavaszának ünnepléséhez az irodalom és művészet kelléktárából. A legtöbb fejtörést minden bizonnyal Március 15. okozza, hiszen az 1848-as forradalom és szabadságharc időben oly tavol esik már tőlünk, hogy úgyszólván minden alkalmi rakéta elvillogott már jubileumain. Nincs más megoldás: fel kell fedezni eddig elfelejtett, vagy mellőzött alkotásokat, s ezek bemutatásával adni valami érdekes, különleges élményt.

Ilyesféle meg gondolás vezethette a Televíziót, amikor úgy döntött, hogy Szabó Lőrinc és Krúdy Gyula egy-egy ismeretlen, vagy alig ismert művét mutatja be vasárnap este egy műsorban az évforduló, pontosabban Petőfi emléke előtt áldozva. *Osztovits Levente* formálta át, szelídítette a képernyőre ezt a két, meglehetősen rendhagyó írást, *Hajdúfy Miklós* pedig a rendezés feladatát vállalta. Tegyük hozzá: sikeresen, bár igen sok problémával birkózva.

A két részre tagoló műsor első felében *A szökevény*-t látjuk, Szabó Lőrinc lírai, szűkszavú, feszítő gondolatokban gazdag, kis remekét. Cselekménye úgyszólván nincs is a kurta jelenetnek. Petőfi egy senki által sem ismert, magányos hegyi kunyhóban tölti a végzetes, segesvári csata előtti éjszakát, ébren, saját lelkének démonaival viaskodva, s közben akart-akaratlan szócsatákat folytatva a házikó két primitív lakójával, létfontosságú kérdésekről.

Mennyire más hangulatot árasztott a költő korábbi versében *Az erdei lak* idilli békeje, mint ennek a kalvibanak a vérontás közepette is háborítatlan, állati nyugalma! Az itt tanyázó két öregember bölcsnek és igaznak véli saját életformáját, mert egyikük sem avatkozik a világ dolgaiba. Keserves munkával művelik a vadontól kicsikart föld darabkát, s a kiküzdött, falat kenvéren túl másról nem kívánnak tudni. Véletlenül sem csatlakoznak a Kamarilla által felbomlasztott, magvart-evilkóló mácsokhoz, ám az sem jut eszükbe, hogy a szabadság zászlaja alá álljanak. Félig románok, félig magyarok, ám ahelyett, hogy mindkét félhez húzva a megharcolást munkáinak, mindeovikkél megtanadják a közösséget.

Primitív bölcsői annak a lanygos életfilozófiának, amelynek a követőit a közmondás szerint még az isten is kiköpi a szájából. Kossuth és Petőfi éppúgy ismeretlen név számukra, mint ahogy a trónon ülő királyról sem tudnak semmit. Ezeket az embereket a forradalmak semmiféle Krisztusa sem váltathatja meg tunyaságukból: a költő nemcsak szándéka szerint, hanem szükségképpen menekül fojtogató nyugalma köréből, ha máshová nem, hát a halálba, hiszen a passzív rothadásnál a halál sem rosszabb...

A műsor második részét *Krúdy Gyula* könnyes-szenzimentális szomorújátéka, a *Zoltánka* alkotja. Már a címből is ki kell derülnie annak, hogy itt a nagy költő fiáról lesz szó, aki nem találja helyét a világban, hasonlóan nemcsak a boldogtalan reischstadi herceghez, a legendák „sasiók”-jához, akit eszményképének tart, hanem hasonlóan minden nagyszerű ember kisszerű gyermekének felemás életútjához. A párhuzam meglehetősen erőszakoltnak tűnik, különösen ami Petőfit és Napóleont illeti, akár Krúdy adja ezt *Zoltánka* szájába, akár *Zoltánka* diktálja Krúdy tolla alá... Némi cinizmussal még azt is mondhatnánk, hogy amennyiben ez a *Zoltánka* az ókori Spártában születik, minden bizonnyal a Tajgetosznál fejezi be ifjú életét, és semmit sem veszít vele a világ. Mert kétségtelen, hogy *Zoltánkára* ólom súllyal nehezedik a zseniális apa árnyéka, de mielőtt istenigazában megsajnálánk a teher alatt roskadozó hősíneket, ő már olyan külsőségek eszközökkel könnyít saját lelkét, hogy egyikünk gyámolítására sem szorul. Hóbortjai szárnyán lebeg át a másvilágra, s közben jótékonyan legördül a függöny. Tessék tapsolni! Ami pedig Szendrey Júlia ellentmondásos alakját illeti: azon sem hagytak már letelezni valót az irodalmi hálószobák gondos búvárai.

Két felfedezéssel több de egy illúzióval mindenképpen kevesebb. Körülbelül ez lehetne a műsor mérlege. Talán még annvit tehetnénk hozzá, hogy kettős szerepben *Lukács Sándor* mindent megtett a produkció sikeréért. Teljesítménye egyáltalán nem kevés ahhoz képest, amennyit elvártak tőle!